

---

# ІННОВАЦІЙНА ПРИРОДА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

---

УДК 658.589

© Михайлюк М.А., 2011  
ДВНЗ "Київський національний економічний  
університет імені Вадима Гетьмана", м. Київ

## ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАГМАТИЗМ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ

*Розглядаються проблеми інноваційних підходів у розширенні предмету дослідження сучасної економічної теорії з огляду на диверсифікацію наукового сприйняття нових поглядів, уявлень, цілей, завдань та перспектив для майбутньому науково технологічного розвитку. Як методологічна основа сприйняття економічного мислення, сучасна економічна теорія розширює обрії свого теоретичного впливу на прагматизм технологічного розвитку та базуючись на інноваційних позиціях, вона суттєво розширює можливості формування сталого економічного розвитку вітчизняної економіки, вдало адаптує до викликів глобалізованого світу.*

**Ключові слова:** *інноваційність, предмет дослідження сучасної економічної теорії, інтегрованість, соціалізації та гуманізації економічних процесів, технологічний розвиток, глобалізація.*

Постановка проблеми. Аналіз еволюції економічної теорії як науки, виявлення об'єктивних закономірностей її розвитку є перманентно актуальним питанням для дослідників теоретичних проблем науково технологічного розвитку. Науковцям цікаві ті тенденції розвитку економічного світу, що економічна теорія, використовуючи свій невичерпний арсенал методологічного інструментарію, здатна описати не тільки у формі теоретичного знання, що є зручним путівником до розгалужених лабіринтів сучасної економічної культури, а і як послідовну концепцію практичного перетворення глобалізованого світу з його позитивними та негативними викликами людству. Розширення предмета дослідження сучасної економічної теорії, глибока інтегрованість її суб'єктів та об'єктів у світовий простір, що постійно розширює межі прямого й опосередкованого впливу на національну економіку забезпечують новий, вищий рівень інноваційності практичної орієнтації в оточуючому нас світі, а від так і адекватної реакції, формату поведінки, прагматизму та прогнозування науково обґрунтованого технологічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість проблем, які розглядаються у статті,

оцінка явищ і закономірностей у площині інноваційності сучасної економічної теорії збігаються з поглядами відомих економістів, таких як А.Гальчинський, А.Гриценко, Б.Данилишин, В.Семиноженко, Л.Федулова, А.Чухно та ін. Окрему увагу ми звертаємо на праці В.Гейця - Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку [1], де розкривається інноваційна основа для досліджень економічної теорії, а саме феноменологічний підхід, який дає змогу розкрити сутність і глибинні суперечності функціонування ринку, діяльності держави і трансформації суспільства; монографії І.Петрової, Т.Шпильової та Н.Сисоліної [2], в якій інноваційність розглядається через пріоритет нематеріальних цінностей у мотиваційній структурі інноваційного суб'єкта, його унікальні компетенції; працю В.Онкієнка, Л.Ємельяненко та І.Терен [3], що розглядає дилему між інерційністю та структурною інноваційністю економічного зростання та ін. Водночас у статті обґрунтовуються власні погляди на тенденції змін предмета дослідження сучасної економічної теорії, які є результатом впливу комплексу чинників інституційних перетворень, структурних змін продуктивних сил суспільства, нової якості процесів соціалізації та гуманізації виробництва.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Попри незаперечний доказ системного впливу економічної теорії на формування стратегічних напрямів розвитку економічних систем, якість цієї теоретичної спадщини іноді розмито формулюється щодо нових шляхів, нового бачення перспектив економічної теорії, яка і сама не стоїть на місці, а значить змінює свій інструментарій чи методологічний ресурс. Це спонукає дослідників ідентифікувати аспекти впливу економічної теорії, і в першу чергу інноваційні, на прагматизм технологічного розвитку, що дає можливість глибше зрозуміти і ефективність цього впливу, і очікувані наслідки в якості відтворення економічної системи, на що не завжди звертається належна увага.

Формулювання цілей статті. У статті ставиться завдання розкрити соціально-економічний зміст нових об'єктів впливу сучасної економічної теорії на прагматизм технологічного розвитку, що з'являються на горизонті під впливом диверсифікації сприйняття нових поглядів, уявлень, цілей, завдань, перспектив майбутнього розвитку в умовах глобалізації економічних відносин, нового соціогуманного сприйняття економічного світу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економічна теорія повинна розглядати не тільки актуальні проблеми сьогодення суспільного відтворення, економічного розвитку систем, але й мати широкий контекст теоретичного узагальнення новітніх явищ, процесів, тенденцій, які, з одного боку, розширюють її власні горизонти досліджень та удосконалюють відповідний інструментарій цього процесу, а з іншого - дозволяють методологічно правильно позиціонувати себе як енциклопедичний дороговказ різним економічним дисциплінам чи то індикатор відповідності практичної реалізації теоретичних узагальнень в умовах біфуркації, мінливості економічного середовища. Методологічна інноваційність економічної теорії робить її прийнятною до творчих підходів, оригінальних висновків, що відкривають нове бачення сучасної соціально-економічної, політичної і духовної реальності для розбудови засад технологічного розвитку. Що ж прокує економічну теорію до інноваційності предмета дослідження? Відповідь на це питання криється у розумінні самої методології як інструменту, "що не дає готові догми, а є відправним пунктом подальшого дослідження і метод для цього дослідження" [4, с.352].

Інноваційність дослідження сучасної економічної теорії пов'язана, на наш погляд, з двома обставинами: по-перше, інноваційна діяльність у сучасному її теоретичному розумінні являє собою процес взаємодії живої праці та її

продукту, що принципово відрізняється від інших видів трудової діяльності суб'єктів. Мається на увазі творчість, що охоплює духовну енергію людини, здатну продукувати матеріальні та нематеріальні цінності. По-друге, інноваційність розкривається як нова модель комерціалізації економічних відносин, управління ними для створення та реалізації конкурентних переваг інтелектуального капіталу, до складу якого органічно входять людський, структурний, ринковий та соціальний капітал, тобто переосмислення технологічного розвитку економічної системи. Економічна теорія стверджує, що в процесі еволюції людина послідовно змінює прагматизм технологічного розвитку: передає здійснення функцій з використання своєї енергії природі і апогеєм цього процесу є створення штучного інтелекту. Тому завданням економічної теорії є формування умов для творчої праці людини, реалізації її духовної енергії у рисах продукту її діяльності, якими є не тільки новостворені матеріальні та духовні цінності, а й сама ноосфера, яка оточує людину. "Основним виявом творчості, - зазначає В.Іноземцев,- стає інтерперсональна взаємодія, спілкування людини із собою подібним, а головним продуктом - суб'єкт, що сам себе творить, його вдосконалені здібності, нові можливості, що відкриваються перед ним"[5].

Парадигма інноваційного становлення економічної теорії передбачає широку співпрацю різних прикордонних сфер дослідження: економічних, філософських, політичних, соціальних, правових та ін. з метою побудови оптимальної моделі їхньої кооперації заради досягнення ефекту теоретичних узагальнень, що охоплюють "не тільки нові характеристики трудових відносин і нагромадження капіталу, а й принципово нові світоглядні уявлення, насамперед про характер і цілі виробничих процесів, їхнє олюднення і гуманізацію"[6, с.7].

Міждисциплінарний характер сучасної економічної теорії в її інноваційному змісті дає можливість звертатися до трансцендентальної свідомості, яка постає як сукупність правил функціонування соціально-економічних відносин, приділяючи особливу увагу вірі й довірі в соціоекономічному просторі. Економічна теорія в останні роки ґрунтовно досліджує довіру, як ключовий суспільний інститут і доводить його значення не тільки як соціального, політичного і гуманітарного, але і як істотного економічного феномену у практиці технологічного розвитку. Доречно тут розуміння значення ірраціональності в економічній поведінці людини, коли довіра стає безпосередньо продуктивною силою суспільного виробництва.

Інноваційність стратегії економічної теорії полягає також в розумінні ролі і значенні ендогенних факторів економічного зростання: а) еволюції свідомості суб'єктів соціально-економічної діяльності; б) використання потенціалу економіки знань; в) якісних перетворень у сфері впровадження інноваційних моделей; г) використання національної ідентичності в засадах технологічного розвитку. Необхідність використання економічною теорією ендогенно орієнтованої моделі у стратегії розвитку забезпечує модернізацію економіки і суспільства на інноваційній основі та створення фундаментальних основ прагматизму технологічного розвитку, що відповідає стратегії постіндустріалізму.

Економічний світ, який досліджується економічною теорією, влаштований таким чином, що будь-який прогрес в галузі технологій, способів організації виробництва чи управління розподілом суспільного продукту здійснюється через "відторгнення чи корегування існуючих знань і створення нових знань, чимось більш ефективних і досконаліх в порівнянні з існуючими ... еволюція знань призводить до якісних змін в економіці і з часом отримує додаткове прискорення. Вслід за цим прискорюється і інноваційний процес в самій економіці" [7, с.26]. Тобто інноваційним розвитком пояснюється метаболізм сучасної економічної теорії (матеріальний, енергетичний та інформаційний обмін з навколишнім середовищем), без якого вона, власне, і немає перспективи подальшого існування. Але парадокс сучасного постіндустріального суспільства, яке досліджує економічна теорія, є в тому, що фундаментальна економічна наука, в країнах, що досягли успіху в галузі інноваційного прогресу до сих пір знаходиться в полоні ортодоксальних теорій, які неадекватно описують особливості технологічно прогресуючої ринкової економіки. Тому нагальне завдання економічної теорії інноваційного типу полягає у зміні принципових підходів до розуміння та відображення сучасних моделей соціалізації ринкових відносин, концепцій взаємодії людини і природи, розкриття парадигми сталого гармонійного розвитку як умови гомеостазу (стійкої динамічної рівноваги), коли держава у процесі трансформаційних змін зберігає свою цілісність як система, не погіршуючи якісних чи кількісних характеристик. Прогрес соціально-економічної системи можливий за умов підтримання нею інноваційного режиму розширеного відтворення, формування механізму отримання і справедливого розподілу ренти на знання та високі технології, активної державної підтримки умов і засобів зростання якості людського капіталу. Головне ж завдання сучасної

економічної теорії при цьому, мабуть, можна звести до "проблеми забезпечення стійкого розвитку в масштабах всього людства"[8, с.36]. Цей глобальний процес здійснюється в умовах конвергенції економічної теорії, її інноваційного оновлення, тобто синтезу найбільш ефективних і життєздатних її характеристик за соціально орієнтованого ринку та дотримання транспарентного механізму соціально справедливого розподілу власності і влади. Ідеї конвергенції пов'язані з реформізмом, теоретичною основою якого є практичний раціоналізм К.Поппера. У праці "Відкрите суспільство та його вороги"[9, с.127] він пропонує конструктивний засіб перетворення економічної дійсності - поступову "соціальну інженерію", що здатна упередити соціальну революцію та сформулювати принципово новий прагматизм економічного відтворення системи та технологічного розвитку.

У західних дослідників економічної теорії популярні два підходи до розуміння її інноваційності: структурно-функціональний та культурологічний. Згідно з першим, якість життя та кількість населення є взаємопов'язаним ключовим показником кінцевого результату технологічного відтворення економічної системи, мета якої - досягнення глобальної рівноваги. Значного поширення набула також культурологічна концепція "нової якості навколишнього середовища", в якій під навколишнім середовищем розуміється світ, що оточує людину, в тому числі світ соціальний. Якість навколишнього середовища при цьому визначається за певними естетичними, етичними, культурними, психологічними і політичними факторами, переважно "духовного" характеру. Популярна точка зору А.Тойнбі, який стверджував, що мета людського життя "в духовності" і саме економічна теорія правильно вказує технологічний шлях цього процесу [10, с.439].

Сучасна економічна теорія, суттєво розширюючи предмет свого розгляду, проводячи атакуючу експансію міждисциплінарного характеру, переходить на новий етап дослідження - постнеолібералізм, який з'являється на зміну неолібералізму, який до певної міри себе вже вичерпав принципами економічної свободи, саморегульованої економічної системи та вільної конкуренції. Постнеоліберальна концепція покликана перейти до нового мислення, подолання парадоксів глобального розвитку, створити новий тип раціональності гармонійного ставлення людини до природи та до іншої людини, яке в планетарному масштабі стане запорукою спасіння людства, формувати логіку самооцінки, що є головною запорукою майбутнього

конструктивізму соціально-економічних відносин, побудови прогресивних атрибутів державності та соціальної справедливості.

Дослідження економічною теорією парадигми інноваційного розвитку передбачає становлення оптимальної моделі соціально-економічних відносин, де алгоритм інтеграції та партнерства науки, виробництва і держави набуває вагомий синергетичний ефект, а теоретичні висновки економічної науки забезпечують перманентну інноватизацію економіки як технологічного прогресу. На плечі предмета дослідження сучасної економічної теорії лягає тягар пошуку, визначення та напрямів об'єднання позитивного впливу соціальних феноменів на подальше економічне зростання та поліпшення умов існування як окремої людини, так і людської спільноти в контексті оптимізації глобальних і національних аспектів розвитку. Прагматизм технологічного розвитку, побудований тут на засадах інноваційності підходів економічної теорії, виходить на перший план, зумовлюючи структурну динамічність і конкурентоспроможність тієї чи іншої національної економіки. Для того щоб економічна теорія посіла адекватне місце в арсеналі засобів технологічного розвитку, необхідно, на думку багатьох науковців, відмовитися від абсолютизації економічного зростання і недооцінки людського фактора [11, с.180-181]. Світова практика свідчить, що лише грамотний, побудований на інноваційних методах економічної теорії, прагматизм технологічного розвитку може забезпечити ефективне відтворення сучасної економіки і бути запорукою її перспектив на майбутнє.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Предмет дослідження сучасної економічної теорії виходить за межі її традиційних рамок, урахувавши поліформізм та динаміку соціально-економічних змін, викликаних емерджентним ефектом науково технологічного розвитку. Характер змін, які досліджує економічна теорія в соціально-економічному середовищі, свідчить про темпоральність і нелінійність економічних, політичних, соціальних процесів, які водночас збудують нову якість розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Завдання

інноваційної економічної теорії в цих умовах тримати руку на пульсі складних етапів трансформації наукових парадигм розвитку суспільства та через понятійний та методологічний апарат озброювати дослідників адекватним розумінням сучасних тенденцій розвитку економічної науки для сприйняття виваженого прагматизму технологічного поступу. Подальші дослідження можуть стосуватися адекватних змін взаємовпливу інноваційних важелів економічної теорії й особливостей технологічного розвитку.

### Список літератури

1. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку. - К., Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2009, 864 с.
2. Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди: Монографія/Петрова І.Л., Шпильва Т.І., Сисоліна Н.П. За наук. ред. проф. Петрової І. - Л.-К.: Дорадо, 2010.- 320 с.
3. Смельяненко Л.М., Терен І.В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України / За ред. В.В. Онікієнка. - К.: РВПС НАН України, 2006. - 480 с.
4. Маркс К., Енгельс Ф. Соч. 2-е изд., т.39, с. 352.
5. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества: Научное издание. - М.: Academia - Наука, 1998. 640 с.
6. Влада і дефіцити ліберального мислення.-Дзеркало тижня.-№20,2011.с.1,7.
7. Инновационное развитие: экономика, интеллектуальные ресурсы, управление знаниями/ Под ред. Б.З.Мильнера.-М.:ИНФРА-М, 2010.- 624с.- (Научная мысль).
8. Прогнозирование будущего: новая парадигма / Под ред. Г.Г.Фетисова, В.М.Бондаренко. - М.: ЗАО "Издательство "Экономика", 2008.- 283с.
9. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги.- К.:Основи, 1984.-Т.2.-494с.
10. Тойнби А.Дж. Постижение истории: Пер. с англ./ Сост. Огурцова А.П.; Вступ. ст.Уколовой В.И.; загл.ст. Рашковского Е.Б.-М.: Прогресс,1991.- 736 с.
11. В.І. Куценко. Соціальний вектор економічного розвитку/ Під ред. В.М.Данилишина. - К.: Науково-виробниче підприємство "Видавництво "Наукова думка НАН України", 2010. - 73бс.

Аннотація

Михаил Михайлюк

**ИННОВАЦИОННОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ  
И ПРАГМАТИЗМ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ**

*Рассматриваются проблемы инновационных подходов в расширении предмета исследования современной экономической теории, учитывая диверсификацию научного восприятия новых взглядов, представлений, целей, заданий и перспектив для будущего научно технологического развития. Как методологическая основа восприятия экономического мышления, современная экономическая теория расширяет горизонты своего теоретического влияния на прагматизм технологического развития и базирясь на инновационных позициях она существенно расширяет возможности формирования устойчивого экономического развития отечественной экономики, удачно адаптируясь к вызовам глобализованного мира.*

**Ключевые слова:** инновационность, предмет изучения современной экономической теории, интегрированность, социализация и гуманизация экономических процессов, технологическое развитие, глобализация.

Summary

Michael Mykhaylyuk

**INNOVATIVE ECONOMIC THEORY AND  
PRAGMATISM TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT**

*In the article the problems of innovative approaches are examined in expansion of the article of research of modern economic theory, taking into account diversification of scientific perception of new looks, presentations, aims, tasks and prospects for to the future scientifically technological development. As methodological basis of perception of economic thought, a modern economic theory extends horizons of the theoretical influence on pragmatism of technological development and being based on innovative positions she extends possibilities of forming of steady economic development of home economy substantially, successfully adapting oneself to the calls of the globalized world.*

**Keywords:** innovation, the research subject of modern economic theory, integrating, socialization and humanization of economic processes, technological development, globalization.